

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

7. De libris Hæreticorum, & per occasionem de aliis libris prohibitis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

privilegia circa absolutionem hæretici, non verò hæretici relapsi. Notat verò Peña apud Suarez l. c. priorem opinionem in praxi nullum habere locum, quia, qui est publicè correptus, semper ex praxi tribunalium facit abjuratorem generalem omnium errorum, quam, si relabitur in quancunque hæresim, in abjuratam relabitur, atque adeò relapsus sine dubio erit.

§. VI. De Cooperantibus cum Hæreticis.

Credens, Raptor, Defensor, Fautor Hæreticorum.

1. **C**redens est ille qui assentitur erroribus hæreticis, ut si quis etiam nesciens errorem particularem, dicat se credere, quod Hæreticus credit: ita Suar. de off. d. 2.1. sect. 2. n. 9. & d. 2.4. de fide, sect. 1. n. 2. Sanchez l. c. in Dec. cap. 10. Pen. 2. p. Director. q. 50. comm. 75. Farin. de hæresi, q. 181. n. 104. Hic autem, quamvis, verè sit hæreticus, jam enim assentitur implicite errori contra fidem, unde, & incurrit eandem prædictas penas, tamen hic ad majorem expressionem ponitur sub nomine credentis.

2. Receptor est is, qui hæreticum causa hæresis, fugientem, quocunque in loco, vel modo recipiat, seu abscondat, modò sciat, illum ob hæresim fugere.

3. Defensor est, qui vel hæretici etiam mortui errorem, vel hæretici personam ob causam hæresis defendit, ut si rationes afferat in favorem erroris, vel errorem, seu errantem hæreticum laudet, vel si dolo, potentia, muneribus, aliave arte impediatur, hæreticus capiatur, vel curet ut captus fugiat. Ita Sanchez ibid. n. 17.

4. Fautor est, qui similiter in causa hæresis hæretico favet, vel commissione, vel omissione. Primo modo esset, si illum domi quis abscondat, auxilium præbeat, ut fugiat, processum falsificet, vel celestet, & similes, quamvis reducantur ad receptores, vel defensores, tamen majoris explicationis gratia etiam sub nomine fautoris designantur.

Secundo modo esset, si cum teneatur quis ex officio illum capere, indicare, punire; non capit, non indicat, non punit.

5. Dixi (ex officio) nam licet alii omnes non indicantes, & non capientes, cum possint, saltem quando ab Inquisitoribus id illis præcipitur, sub nomine fautorum comprehendantur, ex Pen. cit. q. 53. Sanchez. cit. n. 15. probabile tamen est in conscientia non esse ejusdem generis eos, qui ex iustitia ad illas actiones non obligantur. Sic Farin. q. 182. §. 2. n. 36. Emeric. 2. p. q. 52. n. 3. Castro P. t. 1. tr. 4. de fide, d. 3. c. 5. num. 1. Etro, v. g. quod homo privatus delinquit, si non denuntiet hæreticum, non est tamen fautor ex iniustitia: at officialis, seu, ut vocant, familiaris, putà Inquisitor si non puniat, cruce signatus si non denuntiet, erit fautor, quia ex officio, & iustitia ipsis incumbit magis hæreticos corrigi, quam incumbat privatis. Hos omnes præditos à numero primo, uno verbo, vocabimus deinceps faventes hæreticis.

6. Nota autem tria. Primò si ejusmodi actiones cedant qualem in favorem hæresis; sed non à te fiant ob favendam hæresim, sed ut amico, vel consanguineo favetas, non es censendus favens hæretico. Ita Sanchez cit. cap. 10. n. 5. contra Castro Palaum cit. num. 9. Ratio est, quia verè hic non favet hæretico, ut hæretico, sed ut subiecto alterius obligationis humanæ; & per accidens est, quod redundet in favorem hæresis. Si res sit dubia, an faveris ut amico, an non ut hæretico, vide supra, lib. 1. cap. 3. §. 7. v. Hæreticus.

7. Secundò, si favor non habuit effectum: v. g. occultasti hæreticum in causa hæresis, ne caperetur, sed tamen captus est, eris censendus favens: Ita Castro Palaus ibid. n. 11. contra Bonacinam de censuris in particulari, disp. 1. q. 1. p. 3. n. 3. & Sanchez ibid. num. 9. Ratio est, quia ex parte tua posuisti totam protectionem; ergo absolutione favens fuisti, Fautor, & hic opinionem Sanchez,

& modò num. præcedente, opinionem Castro Palai saltem propter eorum auctoritatem esse probabiles.

8. Tertiò favor debet esse de vera hæresi, non verò de hæresi quomodocunque præsumpta: ita Suar. disp. 24. de fide, sect. 1. num. 33. v. g. si faver quis excommunicato ob causam fidei non curanti per annum se ab illa abjici, qui certe præsumitur in foro externo hæreticus, faver, inquam, quis huic excommunicato, non erit in conscientia favens hæretico; quia verè is excommunicatus non est hæreticus. Idem dic de faventibus Maleficis, Veneficis, & similibus, quæ hæretici non sunt. Ita Sanchez. cit. num. 14.

Pœna faventium hæreticis.

Potissima pœna faventium hæreticis (utique etiam non denuntiatis in Bulla Cœnæ num. 1.) est excommunicatio lata Pontifici reservata. Quod si sic excommunicati denuntientur ab Ecclesia nominatim, ipsi verò per annum in ea inordinerint, ejus absolutionem non curantes, tunc incurrunt alias penas in jure latas, c. Excommunican. §. credentes, de hæresi. nempe infamiae, inhabilitatis ad officia, &c. quas vide apud citatos. Vide etiam aliqua huic facientia supra, n. 15. & 16.

§. VII. De Libris Hæreticorum, & per occasionem de aliis libris prohibitis.

1. **E**xstant quatuor prohibitiones circa lectionem librorum.

Prima est in Bulla Cœnæ de libris hæreticorum hæresim continentibus, vel de Religione tractantibus, de quibus infra, latè.

2. Secunda est Sixti V. Cœli, & Terra, qui sub excommunicatione lata sententia Summòque Pontifici reservata prohibet libros Astrologiæ Judiciariæ, seu divinationis de futuris contingentibus, liberis, additque in hunc modum: Mandamus ut contra scienter legentes, aut retinentes, libros & scripta hujusmodi, Inquisitores procedant.

3. Tertia Clementis VIII. in Judic. prohib. & apud Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 16. quæst. 14. lege item Merollam tom. 1. d. 2. cap. 2. coroll. 7. difficult. 4. num. 354. qui sub eadem excommunicatione lata; sed non reservata prohibet libros Hæresiarum, etiam non tractent de Religione, nec hæresim contineant, donec corrigantur: His addit libros eorum, qui sunt de hæresi suspecti, item Catholicorum, in quibus sunt aliquæ hæreses immixtæ, donec expurgentur: item Talmud, & alios libros Hebræorum, in quibus sit aliquid contra fidem, denique Alcoranum Basilææ impressum.

4. Quarta Pauli V. Cum sicut accepimus: initio expurgati Hispaniæ, impressi anno 1612. & Urbani VIII. Cum sicut asserimus: initio ejusmodi expurgatorii impressi 1632. qui pro Regnis Hispaniæ prohibet omnes libros damnatos, vel reprobatos ab ipso Summo Pontifice, vel Generali Inquisitione Hispanica, idque sub censura Pontifici, vel dictæ Inquisitioni reservata, licet Merolla loc. cit. Azor. loco citato, q. 5. Bonacina de conf. in partic. d. quæst. 2. par. 4. num. 2. & Sanchez, lib. 2. in Dec. c. 10. num. 26. dicant, hanc excommunicationem non esse reservatam, quia scripserunt ante datas dictas constitutiones. Qui autem sint hi libri damnati, cum sint propè innumerabiles, cognosci poterunt ex ipso expurgatorio Hispanico, omnibus obvio.

5. Notat ex his rectè Bonacina loco citato, distinguere debere tres classes librorum. Primò libros hæreticorum hæresim continentem, vel de Religione tractantes, de quibus môx fusè. Secundò libros, vel scripta ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, qui prohibentur sub excommunicatione dicta num. 3. & pro Regnis Hispaniæ num. 4. Tertiò libros alios præter dictos, inter quos numerantur libri ex professo tractantes de rebus obfœcenis, quorum lectio non prohibetur sub censura, sed solum

librum sub mortali, & quos Episcopi legentes puniunt: Vide reg. 7. expurgatorii Hysp. impressi anno 1612. & reg. 6. & 7. expurgatorii Trid. per Joannem Mariam Breschollensem. Jam verò quamvis posthum hic non sit primam ex Bulla Cœnæ prohibitionem explicatam, tamen per occasionem non negligemus & alias.

Clausula Bullæ Cœnæ. De Libris Hæreticorum.

Excomunicamus hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes, hæreticos, imprimentes seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publicè vel occultè quovis ingenio, vel colore.

Libros Hæreticorum Hæresim continentes, vel de Religione tractantes.

1. Literarum ex his sufficit ad totius libri prohibitionem; ita Castro Pal. tom. 1. tract. 4. d. 2. part. 10. §. 1. num. 7. sive scilicet sit liber Hæreticus, Hæresim etiam unam, eamque non ex professo continens; ita Bonacina de censur. particulari, d. 1. quest. 5. part. 4. num. 9. Cominch. disp. 28. de fide, dub. 11. num. 177. Sanchez, lib. 2. in Dec. cap. 10. numer. 33. si sit liber Hæreticus de Religione ex professo tractans, etiam si non appareat ibi hæresis; id enim clarè notat illud, & vel; semper tamen debet esse liber auctoris hæretici (licet nondum damnatus fuerit, ex Suarez disp. 2. de fide, sect. 2. numer. 11.) itaque certò; nam in dubio quilibet præsumitur bonus, & Catholicus. Tractabit autem de Religione, si libri argumentum erit Scripturæ sacræ declaratio, vel Theologia, sive scholastica, sive moralis questio, putà de mysterio Fidei, Dei, Sanctorumque cultu, de recta morum institutione: Ita Sanchez & Castro 8. ibid. Quid si primò liber agat de Deo, ut obiecto Metaphysicæ? quo pacto etiam Philosophi infideles de Deo agunt. Quid secundo, si agat de politica institutione, præcinctendo ab institutione morum? Puto in priore casu librum hic prohiberi, quia certè est de Religione; in posteriore propter contrariam rationem, non prohiberi.

8. Liber ergo non baptizatus, quamvis Cathæcumenus, vel Paganus, vel Hebræus etiam hæresim continens, vel de Religione tractans, sub hac prohibitionem non continetur: Ita Suarez d. 20. de fide, sect. 2. num. 11. fin.

Continetur verò liber Græcorum, vel Armenorum, qui sunt schismatici; atque adeò communiter hæretici, de suis ritibus tractans. Ita idem ibid. Contra Sanchez lib. 2. in Dec. c. 10. n. 27. Ratio est, quia ille non est liber hæreticus; & licet non contineat hæresim, de rebus tamen ad Religionem spectantibus tractat.

9. Pari modo libri Necromantiæ, Astrologiæ, Judiciorum, &c. hic non prohibentur, quia libri hæreticorum non sunt: si quidem Magi, &c. similes, ut sic non sunt hæretici: Ita Bonac. de cens. in p. d. 1. q. 2. punct. 4. num. 21. esto tales reputentur in foro externo ibid. n. 4. liber item Catholicus, qui vel propter Auctoris ignorantiam, vel propter malitiam alicujus, qui errorem ibi inseruit, vel quomodocumque hæresim, sive unam, sive multas, ex Sanchez ibid. Bonacina, ibid. num. 6. sive hæreticorum scholia, seu adnotationes copiosissimas habeat, ex Sanchez ibid. num. 25. non est hic prohibitus; & possent ex hoc capite legi, etiam ipsi errores copiosi. Ratio est, quia adhuc absolute liber Catholicus est, sicut Summa S. Thomæ, est ejus liber, licet copiosas annotationes inseruerit Caietanus. Liber denique à Catholico, & ab hæretico simul compositus, ex Merolla tom. 1. d. 1. cap. 2. coroll. 7. different. 10. num. 408. contra Suarium ab eodem citatum: & liber hæretici non continens hæresim, nec de Religione tractans, per se omnino distinctus ab alio tomo, de his tractante, ex Sanchez l. c. num. 36. Suarez l. c. num. 16. hic non prohibentur, quia

Part. I.

ille liber non est absolute liber hæretici, & hic tomo, qui diversus liber censetur, hæresim non continet. Dicitur autem semper (sub hac prohibitionem, vel hic) nam ceterum tunc in prædictis, tum in mox dicendis, resolvendum est adesse alias prohibitiones, quas modò innuimus d. n. 2. & declarabimus amplius infra, d. n. 47.

Tres supersunt difficultates. Prima est, an brevis scriptura, oratio, concio, disputatio, epistola typis impressa hæretici de Religione tractans, vel hæresim continens sub hac prohibitionem concludatur: Respondet, licet probabilè sit cum Suario l. c. n. 10. concludi: probabilè tamen etiam est cum Sanchez l. c. num. 29. aliisque apud Metollan loc. cit. different. 3. num. 33. non concludi. Ratio potissima Suarii est, quia hæc librorum prohibitio, cum sit in favorem fidei, favorabilis dicenda est; non odiosa: ergo non debet limitari ad propriè dictum librum. Multò magis quia eadem ratio militat in hisce opusculis, ac in propriè dictis libris. Ratio potissima Sanchez est, quia in communi modo loquendi hæc libri propriè non sunt. Confirmat hanc Sanchez sententiam Castro Palus l. c. n. 5. ex eo quia parvæ prædictæ scripturæ, si sub nomine libri comprehenderentur, non liceret eas publicare, seu imprimere sine nomine auctoris, quando sunt de rebus sacris, etiam à Catholico Catholicè scriptæ, siquidem id prohibetur in Tridentino de libris, cum igitur usus obtinuerit, ut hæc sine nomine auctoris prodeant, signum est non venire sub nomine libri. Ita Azor. tom. 1. lib. 8. c. 17. q. 4. fin.

Ad rationem Suarii respondent idem Sanchez & Castro Palus, negando hanc non esse legem odiosam, licet enim favorem fidei respiciat, tamen immediate gravamen continet, dum privat fidelium libertatem, quæ alias fruitur, legendi; secus omnis lex pœnalis, g. lex quæ homicidam morte punit, esse favorabilis, quia est in favorem Reipublicæ. Imò, etiam si hæc, de qua nos agimus, esset favorabilis, sapè non esset extendenda ultra proprietatem verborum; nam prædicta, ut diximus, propriè libri nequaquam sunt.

11. Nota scripturam, atque adeò concionem, epistolam, &c. decem foliorum librum reputari à Castro Pal. d. num. 5. 5. versus finem, ut contra, unius folii (adderem, vel alterius folii) non reputari librum à Sanchez loc. cit. num. 35. in simili, & quidem merito, quidquid dicat in contrarium Bonacina de censur. in partic. d. 1. questione 2. part. 4. num. 16.

12. Secunda difficultas est. An si quis habens ejusmodi librum hæretici, in quo legatur una, vel altera hæresis, illas deleat; debeat deinceps librum ut prohibitum æstimare? Debet, ait Sanchez, loc. cit. num. 35. & Castro Palus, loc. cit. num. 7. quia particularis expositio non tollit communem libri prohibitionem, sed vide infra, num. 45.

13. Tertia difficultas est, an sub nomine libri hic intelligatur manuscriptum? intelligi ex communi sententia testantur Suarez, disp. 20. de fide, sect. 2. num. 10. & Sanchez loc. cit. num. 28. Ratio potissima est, tum quia secus facile eluderetur præceptum de libris hæreticorum, impediendis, si quidem jam legentur impune manuscripta, tum quia manuscripta adhuc sub nomine libri censendi sunt.

14. Verum pace tantorum virorum puto hic non intelligi. Ratio potissima est, quia verè manuscriptum, etiam transcriptum à libro, non est propriè secundum usum communem loquendi, liber. Nec est verum sic eludi hoc præceptum; nam satis contra manuscripta provissum est per aliam prohibitionem allatam num. 5. Adde libros typis excussos merito per hanc Bullæ Cœnæ legem, quæ est certè magis ardua, quam alia, prohiberi, quia typis excussi libri amplius promulgantur, diutius durant, & facilius leguntur, quam manuscripta; quam rationem modò num. 9. approbant idem Sanchez & Castro Palus de brevibus epistolis & similibus; nam propterea debuissent, & hic approbare: lege dictum numer. 9. huc enim permaximè, quæ ibi dicuntur, faciunt, maxime

F. 2

maximè illud, quod hæc est lex odiosa, atque adeo restringenda.

15. Confirmo primò: quia quando Pontifex scripturas vult sub prohibitione librorum includere facit speciatim nominando scripturas: ergo dum hæc solum libros nominat, illas non includit. Antecedens patet ex Leone X. qui in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. & apud Bonacinam *dist. 4. de cens. in part. quest. 2. part. 18. numero 1.* Nullus (ait) librum aliquem, seu aliquam quancunque scripturam imprimere presumat, nisi prius per Vicarium, &c. approbetur, & ex Tridentino sessione 4. sub fin. Nulli liceat (inquit) imprimere quodvis libros de rebus Sacris, &c. Qui autem scriptos eos communicant, nisi approbati fuerint, eisdem penis subiacent.

16. Confirmo secundò, ex Bonacina *ib. d. num. 12. & Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 17. quest. 4.* quærent an manuscripta evulgari possint sine timore excommunicationis late à Tridentino in dicto loco: Qui autem scriptos eos libros, &c. respondentque cum distinctione, negando posse ea scripta, quæ sunt opera completa, & perfecta, quæ typis manere solent, concedendo verò posse ea, quæ solent fieri ad privatum usum, & commodum, quis est enim qui suas conciones, suas disputationes Theologicas etiam digestas in magna volumina in Scholis, & extra illas discipulis, aliisque, nulla præmissa approbatione sine scrupulo non communicat? & ratio data responsionis est, inquit Bonac. loco citato, quia eum Tridentinum loquatur de libris, qui sunt manuscripti in dictis verbis: Qui autem scriptos eos libros communicant, &c. nomen libri strictè accipiendum est, non largè, cum versetur in materia pœnali, & odiosa, in qua stricta verborum interpretatio facienda, est *cap. peno, de penitentia, distinctione prima.* Hæc ille; Si igitur in ea lege Concilii Tridentini, ubi hæc mentio libri, & scripturæ, nomine libri, seu scripturæ non intelligitur merum, & quodcunque manuscriptum, multò magis in casu nostro, ubi nulla sit mentio scripturæ, sed solum libri.

Sine Auctoritate nostra, & Edictis Apostolica.

17. Occasione hujus clausulæ possumus, Primò quærrere: quisnam habeat potestatem concedendi licentiam libros vetitos legendi? Secundò; quisnam actu habeat eosdem libros legendi licentiam? Quoad primum. Dico primò nullum posse concedere licentiam libros Hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, legendi, nisi Summum Pontificem, vel cui ipse potestatem concesserit. Hinc fit, ut nec Episcopi, nec Inquisitores ex Merolla *tom. 1. d. 1. cap. 2. coroll. 7. diff. 12. n. 418.* nec Cardinales possint, ex Sanch. *l. c. n. 44.* Suarez *disp. de fide, 20. sect. 2. n. 28.* Azor. *1. lib. 8. c. 6. qu. 12.* immò nec iidem Cardinales etiam, Sede vacante, nisi in casu summe necessitatis, (quam certè rarissimè occurrere posse video) observatæque forma, quæ præcipitur in Clementina, *Ne Romani, De electis.*

18. Verum Pontifex alicuine hanc potestatem concessit? Nemini docet Castro Palaus *tom. 1. tract. 4. disp. 2. part. 12. §. 3. num. 5.* ne ipsis quidem Episcopis, vel Inquisitoribus. Immo Inquisitores licet habeant potestatem concedendi licentiam legendi alios libros vetitos, non tamen legendi libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes. Extant tamen quædam privilegia concessa Religiosis, de quibus sua quisque consulat.

19. Petes, Episcopi possuntne concedere licentiam legendi libros vetitos (præter Hæreticos) sicuti, iisdem exceptis, posse, modò diximus Inquisitores?

Tacet, seu fugit id decernere Castro Pal. *ibid.* Sanchez, alique communiter solum loquuntur de libris hæreticis, ad quos legendos non posse eos dare licentiam docent; Puto tamen in Regnis, ubi viget Hispanica Inquisitio non posse, posse ubi illa non adest. Ratio prioris

dicti est ducenda ex privilegiis concessis Inquisitioni Hispanicæ primitivè quoad alios quoscunque, apud Penam in *Bulla.* Ratio potestatis est, quia Episcopus est primus Inquisitor in sua Diocesi; ergo cum non constet ab ipsis hanc potestatem fuisse adeptam, non sunt de sua potestate decedendi.

20. Favet Regula secunda expurgatorii: Hæreticorum libri, inquit, qui de Religione ex professo tractant omnino damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis jussu Episcoporum & Inquisitorum examinandi, & approbandi, non videtur iisdem delegandum jus concedendi licentiam legendi. Immo, cum hæc regula sit in expurgatorio Hispanico, vide an etiam faveat Episcopis, etiam pro Regnis Hispaniæ,

Quoad secundam: Dico secundò, neminem habere licentiam legendi libros Hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes. Solum invenitur ejusmodi licentia concessa Inquisitoribus, ejusque commissariis à Paulo V. & Pio IV. apud Pen. *l. c.* & in Regnis Hispaniæ solum Inquisitoribus, non verò eorum commissariis ex *Bulla Pauli V. postea initio expurgatorii Castro l. c.*

Quid habeant Religiosi, ex suis privilegiis quisque cognoscat. Si verò sit sermo de aliis libris vetitis, generaliter eam habent Inquisitores, & ij, qui ex modò dictis, possint dictam licentiam aliis concedere: si enim aliis concedere possunt, certè poterunt & sibi. Denique ii omnes, qui post Constitutionem Urbani VIII. *Constitutio Apostolatus Officium, 2. Octobr. 1631.* auferentis omnes præcedentes licentias legendi libros prohibitos, novam legitimè licentiam obtinuerunt. An autem ibidem Urbanus restrinxerit Episcopis extra Hispaniam, immò, & Inquisitoribus omnibus potestatem dandi licentiam legendi libros vetitos non hæreticos, quæ eos, perinde ac Inquisitores, fuit, modò dixi *num. 19.* viri docti confiderent. Verba Urbani VIII. *loc. cit. num. 3. fine,* hæc sunt: *Neque de cetero similes licentia; nisi à Congregatione Sancti Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedantur.* Considerent autem Docti, num hæc Urbani clausula (*ne concedantur*) auferat potestatem; non enim dicit: *Ne possint concedere*, sed: *Ne concedantur.*

Scienter.

21. Excusabit ergo ignorantia. Sed ecce nodus; quæcunque, an aliqua solum ignorantia excusabit?

Præmittendum est primò, aliam esse ignorantiam juris, aliam facti. Facti est, ut si quis in casu nostro sciret quidem librum Hæretici esse jure prohibitum; sed nesciret librum hunc esse Hæretici. Juris est; ut si quis, esse sciat hunc librum esse hæreticum, nesciat à jure ejus lectionem prohiberi: Ita Sanchez *lib. 1. Dec. cap. 16.* Castro Pal. *tom. 1. d. 2. d. 1. p. 25.* Merolla *tom. 1. d. 1. c. 2. d. 2.* alique passim.

22. Præmittendum secundò, Ignorantiam aliam esse invincibilem, aliam vincibilem: ita *idem.* Invincibilis, quæ etiam appellatur inculpabilis, iusta, probabilis antecedens, est, quoties cogitatio nulla, nec scrupulus de aliqua obligatione menti hominis occurrat, quæ cognitione possit homo excitari ad inquirendam obligationis notitiam: vel si menti occurrat, fecit, juxta qualitatem rei, moralem diligentiam ad habendam notitiam, & non habuit, ut si quis in casu nostro, cæterum idiota, ne dubitavit quidem, hunc esse librum Hæretici, vel si dubitavit, interrogavit Parochum, responsumque accepit, non esse: Sanè hic idiota dicitur laborare ignorantia invincibili; quia illam evincere non potuit.

Vincibilis, quæ etiam dicitur culpabilis, improbabilis, injusta, consequens, est quoties ejusmodi moralis diligentia non est facta ab eo, cui jam occurrit dubitatio de obligatione: est autem quadruplex, Affectata, crassa, notabilis

notabilis, levis; nam supinam, aliqui ad crassam, ali-

Affectata est, cum qui data opera ignorare vult, & affectat; nam propterea hæc ignorantia dicitur directè voluntaria, ut si quis consultò non vult scire, an hic sit quod liberis illum legat.

Craffa est, quando quis propter meram negligentiam, pigit in ea ignorantia depellenda, sic dicta, quia nulli homines, & pingues, desides esse multum solent: Hic ego reduco ignorantiam supinam, quia, more hominis lupum in leuocis iacentis, non curat furgere ad illam depellendam.

Notabilis, seu notabiliter culpabilis est, quando qui-
libet quidem aliquam diligentiam; sed non tantam,
quanta moraliter sufficit, ut si quis inquirat, an hic li-
ber sit hereticus, sed non à sufficienter perito.

Tenuis est, quando quis adhibet mediocrem, & quidem sufficientem diligentiam ad habendam obligationis moralem; sed non tantam, quantum in summo rigore posuisset. Ut si quis petat, an liber sit hæreticus a medio-
critate docto, posuisset autem a doctiore, vel ab Inquisi-
tore, &c. Hic solum supponitur levis culpa, in prædica-
tione, vel gravi.

11. Quanta autem, seu qui gradus diligentiae adhibendus sit in ejusmodi nostris obligationibus indagandum, non potest certa regula definiri; illa enim facienda est, quae more humano, juxta qualitatem negotiorum, praesentis iudicio fieri solet; nam certae major requiruntur in iis, quae sunt juris naturalis, quam quae sunt juris positivi: major, ubi agitur de damno tertii, quam ubi homo non adest; major, quando agitur de Vita, quam quando de Bonis, &c. Lege Sanch. lib. 1. in Dec. cap. 1.

24. Denique si quis legem sive vincibiliter, sive invincibiliter ignorans eo esset animo, ut etiam si scire legem non servaret, diceretur habere ignorantiam committentem; id quod sane in induisse sit satis. His positus, ultimo revolvitur, quæ supra, lib. 1. cap. 2. §. 1.º diximus de voluntario ex ignorantia.

25. Dico primò. Ignorantia invincibilis, siue juris siue facti, non solum antecedens, sed etiam comitatus etiam legentem liberos hanc eorum tum peccatum etiam excommunicatione. Ita Suar, Farin, apud Casti. Pal. tom. 1. tract. 4. disp. 2. p. 10. §. 2. n. 1. Merolla tom. 1. d. 1. d. 16. coroll. n. 312. Ratio est, quia universaliter quod nulla alia lege actio aliqua est prohibita, nisi ab iis quæ penam imposuit, ignorans invincibiliter legem illam si eam transgreditur, nec peccat, nec penam contrahit. Non peccat, quia involuntarie agit, cum legem invincibiliter non agnoscat: Non contrahit penam, quia, qui non peccat, non est lege puniendus ex reg. de re iur. lib. 6.

16. Dices, quando ignorantia est comitans, transgressor habet illum malum animum, seu affectum legem, etiam si facit prohibitionem, ergo peccat. Kelpo deo; si ille malus animus est solum in habitu, non peccatum, donec exeat in actum, ut ex se constat: quod si fit in actu, erit quidem peccatum, at actus ipse ex se non legendi; cum nullo modo procedat de facto, ad affectum, ut supponimus, sed ab ignorantia; a tali peccatissimo affectu infici nequaquam potest. Ita Merolla d. 2. n. 3. in simili.

27. Dico secundò, qui legit prædictos libros ex
cibili ignorantia five juris, five facti, ex ignorantia
quam, five notabili, five crassa, seu sopina, five et
effrata, quavis peccet, non incurrit penam excom-
munications. Ratio est, quia est probabilis opor-
tundo lex imponit penam excommunicationis,
& suspensionis, interdicti, & irregularitatis pœnalis
qui scienter aliquid committunt, (ut est in causa no-
ta) & est etiam, quando lex fertur contra audientes, no-
scentes, & est etiam, quando lex fertur contra audientes, no-
scentes, consulto violantes, &c. quæ verba, cum
quirit contemptum æquivalent verbo, *Scienter*. De
bus lib. 1. cap. 2. §. 10. à num. 9. satis diximus.) Proba-

est (inquam) ex ibidem dictis opinio, quæ exultat transgressores ab incurfu pœnæ, si ex quacunq; ignorantia legem non servant, quia adhuc contumaces non sunt, cum nec se nol. scienter legant: ita Sanch. lib. 9. de marr. d. 32. n. 35. Bonacini de cens. in cam. d. 1. q. 2. p. 1. num. 10. Castrol. tom. 1. lib. 2. d. 18. alique. Excipio quando ignorantia affectata esset conjuncta cum ingenti temeritate, ut ibidem dicti n. 14.

An sit peccatum diversa species legere hos libros ex ignorantia graviter culpabili, & legere scienter, & quo modo id Confessorio apertendum satis colligi potest ex dictis in *opus. de expedit. confess. lib. 2. c. 1. §. 16.*

28. Dico tertio, idem dicendum esse de legentibus
alios libros, si verentur sub illa clausula (præsumant, vel
sciant.) Ratio est eadem jam dicta.

29. Illud pro eo quod facit ad peccatum, nota hic & in precedente conclusione ignorantiam, quæ est formaliter notabiliter culpabilis, quando agitur de diligentia faciendi sciendi præcepta naturalia non esse notabiliter culpabilem, si agatur de diligentia faciendi sciendi præcepta positivæ sanctionis. *De lib. 1. c. 17. n. 20.* ut expendit Meroll. *l. c. dub. 3. n. 167.* quod non advertit Castro *Præf. tom. 1. r. 1. d. 1. p. 16. num. 3.* Ratio radicalis est, quia magis nos obligamur ad exhibendum diligentiam circa præcepta naturalia, quam circa positiva, ut modò *num. 23.* innuimus. Nam hinc colligimus in positivis præceptis atque ad id in hoc de libris vetusis solum negligentiam crasam, supinam, & affectatam, peccatum mortale asserimus. Non verò aliam etiam notabilem, quia in his positivis legibus ea, quæ non est crassa, vel ad crasam proximè non accedit, verè non censetur esse notabilis, sed levis, cum non sufficiat aliquam diligentiam, licet non exactissimam adhibuisse ad mortale peccatum evitandum. *Lege citat. Valent. disp. 7. de lege humana q. 3. p. 6. fin.* & in hoc sensu per hanc explicationem potest admitti eorum doctrina, qui docent in præceptis positivis ignorantiam notabilem non asserere mortalem; quoniam rem decernere huiusmodi remissimus *suprà, lib. 1. cap. 2 §. 1. c. 17. n. 7.*

30. Dico quarto, legentes predictos cum ignorantia, levi excusari à peccato gravi, & à pena communicationis, pœni, quia negligentia levis non potest parere peccatum grave, & peccatum non grave non potest inducere penam gravem, qualis est excommunicationis.

Legentes.

31. Non legit unde contra hanc prohibitionem non facit, qui sensum libri non percipit, esset, qui in a lingua, quam ignoret, librum compositum materialiterlegeret: Ita Castro Pal. tom. 1. tract. 4. d. 2. p. 5. 2. contra Bonibid. cit. legit verò, qui visu, & mente librum percipit: non enim necesse est ad propriè dictam legem, ut ipsa verba proferantur: ita Sanchez Suar. B. ab odem Castro. *Ibid.* cit.

32. Quid si a hominibus audias legentem? Respondeo, facies contra prohibitionem legendi ex probabilissima sententia; ita Sanchez lib. 2. in Dec. cap. 10. n. 48. Conf. de p. 18. de fide, dnb. 1. i. num. 178. Castro Palibid. n. 3. quod si iubeas inde periculum, tamen certe non est quod solum hic cavetur.

33. Obijcis, Dominus jubeat famulum in dō
ut legat librum, verbi gratia, Latinum prohibitum
Domino docto audiente. In hoc casu famulus non
currit censuram, & consequenter nec peccatum,
si non percipit ex dictis *num. 31.* (idem esset si
censuraretur ex gravi damni periculo non in contemptu
legis incauso, tamen perciperet sensum.) Rursus
incurrit Dominus, quia ipsi non prohibetur audire
dictis *numero procedente*, & inducendo servum
gendum, cum solum inducat ad materiale lectio-
nem quæ non est prohibita ex dicto *numero 31.* non
peribatur ad peccatum ullum: quare Dominus fi-
diens, præscindendo a retentione libri, non pec-

& consequenter frustraretur sua intentione lex de prohibitionem Librorum. Respondeo ita colligi ex doctrina, quæ est Sapientissimorum Doctorum, nec esse censendum inconveniens, si in aliquo raro casu suam non consequatur intentionem lex, habeat communiter in aliis, de quibus loquitur.

34. Excusari autem legentem tum à mortali, tum ab excommunicatione ex parvitate materiae, ut regulariter solet esse in cæteris præceptis, certum est, ita Suar. *disp. 20. de fide, sect. 2. n. 20. Sanch. lib. 2. in Dec. cap. 10. n. 13.* quidquid aliqui negent cum Tol. *lib. 19. n. 9. vers. sequum genus.*

Quid si quis intenderit multum legere, & postea parum de facto legerit? peccaret quidem mortaliter in electione ex pravo animo ulterius procedendi, at non incurreret in censuram, quia hæc non punit intentionem, sed executionem. Castro Pal. *l. c. num. 9.* Materia parvitas aliqui determinant esse, lege unum, aut alterum versiculum, seu paucula verba. Azor. *1. lib. 8. cap. 16. q. 3.* Alii legere non multas lineas, & Suar. *loc. cit.* Alii pauculas lineas, sic Reginald. *lib. 9. n. 254.* Alii decem lineas, sic Sayr. *de censur. cap. 5. n. 2.* Alii unam paginam, sic Sanch. *l. c. n. 31.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. num. 5.* Alii unam paginam libri in folio impressi: sic Castro Pal. *l. c.* Omnes probabiliter, quidquid contra duas ultimas sententias nimis asperè immeritò obstat Merolla *1. r. d. 1. c. 2. d. 16. coroll. 7. diff. 3. n. 344. fine.* Ratio autem probabilitatis est, quia in brevi lectione non apparet regulariter grave periculum.

35. Nota denique. Sive locum, ubi nullus est error, legas, ex Sanch. *ibi, numero 35.* Bon. *d. 1. de cens. in partic. q. 2. p. 4. num. 22.* sive Epistolam Dedicatorem, vel Proemium, vel Indicem, ex Sanch. *ibid. n. 30.* contra prohibitionem facis, quia ob unum errorem qui inibi reperitur, totus liber, atque adeo omnes ejus partes sunt prohibita.

Quod si illæ paucæ lineæ contineant eam doctrinam, propter quam liber ille fuit proscriptus, certe non possem liberare à peccato eum qui scienter se confuldit eas, quamvis paucas, legat: Cum enim illæ sint tota causa prohibitionis, inobedientia gravis erit, non levis. Dixi (confuldit) nam si casu, & non ex intentione, tunc propter parvitatem materiae poterit excusari.

36. Superest decernere, An qui legit (idem si retinet) ejusmodi libros sine ullo periculo subversionis, scandalis, alteriusque mali, qui legit, verbi gratia, ad confundendos errores, an incurrat in peccatum, & consequenter in censuram?

Gravis est difficultas, & pendet ab ea celebri questione, An cessante fine adequato legis positiva in aliquo particulari casu, cesset pro eo casu & lex. Exemplum est: Si præcipiatur, ne quis noctu arma portet ob periculum rixandi, si quis senex, verbi gratia, certis moraliter se non habere hujusmodi periculum, ea porter, licet eam portabit? Adverte autem nos loqui in legibus positivis; nam in naturalibus, quæ semper sunt ob honestatem intrinsecam, quæ est in actu bono, vel in carentia actus mali, nunquam adequatus finis ejus legis cessare potest. Si præcipiatur, verbi gratia, Jejunium, cesset cesset finis mortificationis carnis in satis aliis mortificato, non tamen cessat honestas ipsa temperantiae imbibita in virtute abstinentiæ, propter quam regulariter jejunium præcipitur. Dico (regulariter) nam si præciperetur idem jejunium ab Episcopo, ad impetrandam, verbi gratia, sanitatem Regis, cessante Regis infirmitate, cessaret ex mox dicendis & lex jejunii, quia licet jejunium habeat ex se honestatem temperantiae, tamen in hoc casu non præcipitur propter respectum ad temperantiam, sed adequatè propter Regis sanitatem, quæ habità cessat pro omnibus totus dicti præcepti finis.

37. Porro communis opinio docet cessante fine adequato in uno particulari non cessare pro eo legem, nec consequenter obligationem: ita Suarez, Vasquez,

Saschez, Coninch. Sotus, Covar. Bonac. aliique usque ad 37. apud Dianam *p. 1. tract. 30. res. 27.* Ratio est, quia cum lex nunquam feratur ob finem particularem, sed generalem, nisi cesset ferè in omnibus, esto esset in aliquo, semper dicitur finis generalis durabit, atque adeo perseverabit & lex. Delatio, verbi gratia, armorum non prohibetur ob peculiare periculum war rixæ, sed ob periculum quoddam esse potest in Republica: quamvis ergo ejusmodi periculum cesset in re, cum non cesset quoad alios, id quod respexit Legislator, nec lex cessabit, ergo & te obligabit.

38. Alia minus communis opinio asserit cessare. Ita Fentriq. Comitoli. Sà, Granadò, Fose, Mexia, Navarr. Abbas, Angelus, Sofa, Megala, apud eundem Dianam *ibid.* Adde eundem Dian. *ibidem, & par. 5. tr. 14. res. 96.* ubi ait hanc opinionem cum magno plausu à viris Doctoribus fuisse receptam. Adde & Hurtad. de Mendoza in *2. 2. tom. d. 47. s. 1. s. 26.* fuscè & doctè Ratio est, quia sententiæ cessante adequato fine in universum ex omnium sententiis cessat lex in omnibus, ita cessante adequato fine in uno, cessare debet lex in illo. Et hujus ulterior ratio esse debet, quia ideo cessante fine in universum, cessat lex in omnibus, quia tunc lex redditur ex communi sententiâ inutilis; siquidem lex, cum semper feratur ob bonum publicum, non solum non debet esse damnosa, sed nec inutilis negativè, hoc est, nullam utilitatem afferens; at cessante fine in uno, jam redditur inutilis in hoc, ergo, &c.

Quod enim sit utilis aliis, non facit ad utilitatem hujus; nisi multum remote, tanquam bonum proximi, ad quod remotum, ex hac sententiâ non respexit lex. Certe nihil mihi non fabricitanti prodest lapis Besslar, quamvis aliis febri laborantibus sit proficiuus. Adde & argumentum ductum à paritate præcepti de correctione fratrum: Hæc enim lex, non obligat particularem, quando cessat in eo particulari finis legis, nempe spes emendationis, ergo idem erit in casu nostro. Ad hanc paritatem responderet Covarruvias, aliisque apud Suar. mox citandum, legem correctionis datam esse propter privatum bonum singulorum, ideo non esse mirum, quod hoc cessante, cesset & lex. Sed Suarez *lib. 6. de leg. ca. 9. n. 15.* ait, non intelligere hanc responsionem, quia omnis lex (ait, & merito) habet hoc, quod sit data communitati propter bonum singulorum, & sic etiam lex correctionis; data est toti communitati propter bonum fratrum, seu singulorum.

39. Respondet ergo ipse Suarez, præceptum correctionis esse affirmativum, quod non obligat ad semper. Quando ergo non est spes emendationis, non cessat obligatio correctionis, sed suspenditur; quia non est tempus utile: sicut præceptum dandæ elemosynæ indigenti non cessaret, sed suspendere, si adverteretur pauper eadem elemosynâ abusus: eodem igitur modo (ait Suarez) non cessabit in casu nostro obligatio legis. Sed, pace tanti viri, hæc responsio non satisfacit, & contra ipsum facit. Sicut enim lex correctionis, & elemosynæ, quia correctio, & elemosyna in prædictis casibus sunt inutilis, suspenditur, ita in aliis legibus, quia cessante causa in uno articulo, redditur pro eo inutilis lex, suspenditur pro illo, & consequenter non obligabit. Quod ad intentum hujus secundæ opinionis satis, superque est.

Atque ex hoc solvitur etiam ratio prioris sententiæ. Concedimus enim legem, stante periculo in aliis, cum sit pro illis utilis, non cessare, sive absolute, sive pro illis; sed asserimus satis esse, si suspendatur, atque adeo non obliget illum particularem, pro quo Lex inutilis evasit.

40. His positis ad id, à quo recesseram, revertor. Cum hæc secunda opinio propter Authores, rationesque, quibus innititur, non possit non esse probabilis: probabile etiam videbitur alicui in foro Conscientiæ, non incurrit in peccatum, nec in censuram à legentibus, vel retinentibus ejusmodi libros, si cesset causa prohibitionis;

Academiz, tacito nomine detentinatæ personæ? Respondeo, Non possum excusare eum, qui dictum nomen præponit, qui verò nomen alterius sufficientis vel Collegij, merito excusare debeo. Sic Bon. *ibid.* n. 10. Ratio est, quia in hoc posteriore jam adest, qui de libro rationem reddere potest, qui fuit finis in ea lege Tridentini; in priore autem non adest: nam propterea idem dicendum putò, si apponatur nomen auctoris, sed anagrammaticè mutatum, quia sic perinde est, ac si nullius, qui possit librum defendere, nomen inscriberetur.

Defendentes occultè, vel publicè, qualibet causa, vel colore.

54. Sive factis defendas, ut si libros in Cœna Domini prohibito occultes, vel impedias, ne comburantur, vel deferantur; sive verbis, ut si eos ut tales laudes, vel persuadeas, ne exterminentur; sive scriptis, ut si pro iis rationes etiam in tuo cubiculo occultè scribas, peccas contra legem, Patent hæc ex tenore Bullæ. Ita Castr. n. 14. Sanchez n. 48. Suar. *ibid.* n. 25.

55. Dixi (ut tales) nam si dicas librum esse optimum, quoad cetera; laudèque stylium, ingenium, &c. nec ejusmodi verba faciant ad libri conservationem, non condemnaberis; quia sic non faves hæresi. Quid si dicas, te velle librum defendere, nec tamen defendas? Alii qui cum Sanch. *ibid.* Castro Pal. *ibid.* putant id non esse contra Bullam, quod defendentes, non verò volentes defendere damnat. Aliqui asserunt hoc ipsum esse defendere, adesse nimirum aliquem, qui illius defensionem velit suscipere. Puto ex se hoc non esse defendere: sed si sit in circumstantiis, in quibus significetur adesse patrum libri, unde retrahi possint, qui librum exterminare debent, erit certe defensio, & consequenter violabitur lex, siquid esset defensio arcis, te patrum esse ad propugnandum pro ipsa.

Aliqua notanda de libris vetitis.

56. Deinde nota primò, eos qui sunt sub Hispanica Inquisitione, teneri illos tantum libros pro vetitis habere, quos ipsa vetat: etiam si Romæ, vel alibi non sint, vel sint vetiti: constat id ex privilegiis datis Hispanicæ Inquisitioni usu ipso comprobatis.

57. Secundò. Quando per edicta præcipitur, ut quisque ostendat suo libros, seu eorum Catalogum ad Inquisitores, solum obligaris ad deferendos eos, quos alias non ostendisti; semel enim ostendisse sufficit: insuper si certus sis librum non esse ex vetitis, probabiliter non obligaris ostendere in foro conscientie. Ratio est, quia videtur esse res levis negligere libri delationem, si certus sis nullum in librum errorem interposuisse.

Quid, si, ut usu venire solet, aliquem librum, quem tu Inquisitoribus protulisti, prohiberi postea contingat? Respondeo: urget tunc obligatio proferendi. Quare nisi certò scias librum, quem ostendisti, nec fuisse prohibitum, nec periculum ullum adesse, quod postea vetitum fuerit, semper (præsertim ab indoctioribus, qui ejusmodi periculum discernere non valent) ille ostendendus.

58. Tertiò, cum per edicta præscribatur terminus infra octo dies ostendendi ejusmodi libros, inciditne in excommunicationem, qui vel post terminum, vel etiam nunquam ostendit? Respondeo, salvo meliori judicio, nequaquam quoad libros numero præcedente dictos. Ratio est, quia in edicto, ut hic in Sicilia publicatur, dicitur (verbi gratia, si commanda, id est, præcipimus ostendere libros, &c. (& paulò post,) procedere ad alios pene, hoc est, alias penas infligimus) unde nulla apparet lata excommunicatio. Dices in fine edicti fulminatur excommunicatio. Respondeo, si attentè edicti tenorem legas, videtur hæc excommunicatio, cum sit tam rigorosa, cadere solum in hæresim, ceteraque gravia delicta superius allata, non verò in eo qui dumtaxat à tali librorum ostensione

se subtrahunt, si libri, vel aliàs ostensi fuerint, vel certe nihil erroris contineant.

59. Quid de peccato mortali? Respondeo. Quia illed (præcipimus) est peccatum in legibus peccati mortalis, quando materia est gravis, peccati levis, quando materia est levis: ex Castro Pal. *rom. 1. d. 1. de legibus, part. 9.* aliisque *ibid.* citatis, &c. In nostra autem materia, quando libri nihil erroris continent, videtur res esse levis, ut modò *num. 17.* dictum est quando verò continent hæresim, res est certe gravis, ideo hic esse mortale, ibi non esse dicendum erit.

60. Quartò denique, rectè notat ex Bescano Layman *lib. 2. tr. 1. c. 14. n. 4.* ubi recepta non est Bulla Cœnæ, vel index librorum prohibitorum, ut alicubi in Germania, non excommunicari Catholicos legentes, &c.

§. VIII. De Absolutione ab Hæresi.

Casus facilioris Absolutionis.

1. Latim atque tibi offertur absolvendus aliquis ob hæresim, perpendendum est, an possis vel ab hæresi reservata illum excusare, vel te esse in illis circumstantiis, in quibus ab illa absolvere, licet privilegiatus nequaquam sis, valide possis?

2. Primò igitur, si hæresis fuit merè interna, non est reservata; ita Azor. *part. 1. lib. 8. c. 19. g. 4.* de Lugo *de part. d. 30. sect. 2. n. 13.* quia Ecclesia non judicat de interiori, est autem talis in his casibus, quos *suprà*, §. 3. *num. 5.* diximus.

3. Secundò, si item fuit solum externa, & non interna, puta, si metu, vi, libita ira, aliquid factum, vel dictum sit contra fidem, sed manente intellectu sine voluto errore contra ipsam, licet fuerit gravissima culpa contra externam confessionem, cum non sit vera hæresis, non inducit satis Probabiliter excommunicationem Bullæ, ita Fag. *pr. Ecclesie 2. l. 8. c. 8. n. 38.* Toletus Sanch. Suar. Filiuc. aliique apud Dian. *rom. 3. tract. 4. ref. 143.* & *p. 4. tr. 4. ref. 240. finè*, quare nisi in aliquo Episcopatu sit specialiter reservata, poterit non solum vi Bullæ Cruciatæ, ex Henric. Portell. Duyn. Sanchez, Suar. aliisque apud Dian. *p. 1. tr. 5. ref. 7.* vel privilegiorum mendicantium ex Portell. aliique apud Dian. *l. c. ref. 8.* sed etiam à quocunque Ordinario Confessariò absolvi. Ratio est, quia, quamvis in foro externo hic præsumatur hæreticus, unde & dehortandus, & puniendus; tamen coram Deo, cum talis non sit, non incurrit coram eodem excommunicationem reservatam in foro interno, circa quod est forum penitentiae. Hinc qui propositionem hæreticam enuntiat, qui comedit carnes tempore prohibito, qui idolo cultum externum exhibet, qui hæreticalem blasphemiam ex ira profert, & similia, si interim corde nullo errori contra fidem consensum præbet, absolvi, ut dictum est poterit.

4. Si quis certò sciat se lingua hæresim pronuntiasse, sed dubitet an mente consenserit, esse reputandum, commississe hæresim externam, atque adeò absolvi non posse ab ordinario Confessariò, ceterisque poenis subdi, docet Sanchez *rom. 1. in Dec. lib. 1. cap. 10. num. 74.* Ratio est, inquit, quia cum verba sint naturaliter signa intentionis, & nullus præsumatur dicere, quod in corde non habet, præsumptio est & possessio in hoc dubio, quod hæresis illa processerit exterius ex vero consensu interiori in illam.

Sed quamvis non negem forum externum contra hunc posse procedere, puto cum Caram. *in Theol. mor. lib. 3. num. 133.* posse à Confessariò non privilegiato absolvi in conscientia, nec subdi in conscientia dictis poenis. Ratio est, quia cum odia sint restringenda, reservatio, & poenæ debent restringi ad certam hæresim externam; sic Merolla *tom. 3. d. 3. c. 3. dub. 2. coroll. 23. num. 370.* At hæc est omnibus pensatis dubia: ergo, &c. Non esset autem hæresis dubia, si forte ex aliis circumstantiis (ut si is cognosceretur solitus similes veras hæreses pronuntiare) colligeretur adfuisse consensum; tunc enim